

מעלה

לאה פורת:מוסדות ציבוריים קונים בתמיכתם חלק באחריות על מהותו ותוכנו

האמנותיים של החיאטרון... אצלנו יודעים גם היום לשם מה לחמו אתמול. כל

אחד, בלי יוצא מן הכלל. ומוכנים ללחום אותה מלחמה עצמה, גם מחר...

מילכת הסובסידיות

תגל לטעמים וגינונים שאין בינם לבין מוסרם וסגולת תרם של האנשים הסובייטים ולא כלום... יצירות אלו עלולות רק לזרוע נכאים, חולשת דעת, פסימיות, תשוקה לברוח מן הפניות היומיומיות של חיי החברה, לפרוש מדרך המלך של חיי החברה והפעלתנות, לתוך העולם הקטן של חיי הפרט...*

כדי שנבין את תביעותיה של לאה פורת מן התיאטרון (והתרבות בכללה) הרי שנהיה נאלצים להתבסס על המאמר שפרסמה ב-10 באוגוסט 1956. הדן בביקורת התיאטרון הקאמרי בפאריס עם הצגת הוא הלך בשדות למשה שמיר: "...התיאטרון הוא אחת הדרכים שבהן בא לידו ביטוי העם ועצמותו...!". במילים אחרות, היא חולמת על ספינת תיאטרון השטה על גלי מליצה לאומית. בעיני לאה פורת, נראה שתרבות אסור לה לבטא את הרחשים, את המועקות והחששות של הפרט, אלא רק את, "ביטוי העם ועצמותו".

היות וסאטירה היא ראי של חברה ותרבות, מפרטת הגב' פורת במאמר מיום 26 בספטמבר 1956 את עמדתה תיה בנושא הסאטירה: "...סבורני, שבעניין זה של הנגד היינו יכולים כבר - האמת ניתנת להיאמר שלאחר שמונה שנים (לעצמאות ישראל) פנה אמנם מעט הרגשות - יכולים כבר להגיע כיום לעמק השווה, אף כי גם זה בקושי: נגד נאצר, נגד אי-מישלה נשק לישראל, נגד שחיתויות ונגד מנגנון מנופח ונגד רמת-חיים מוגזמת (כאן מגיעים אל אזני כמה קולות מס-תייגים)...". לאה פורת כותבת כאן קודקס של איסורים לסאטיריקנים, קודקס שהוא חלומה של כל רחוק. מה שנוחר למיקרא הקטע הזה, הוא לדמיין את התפלצותה של, "הסמכות-התרבותית-העליונה" בישראל, לנוכח תופעת ה"גיוון" הסאטירי, כבוד שעיניה מפיקות רישעות צהובה, בנוסח עמוס קינן, ניקייראש ו"יצירות מנוונות" אחרות.

ב. "אינני רוצה למות קצת כל יום"

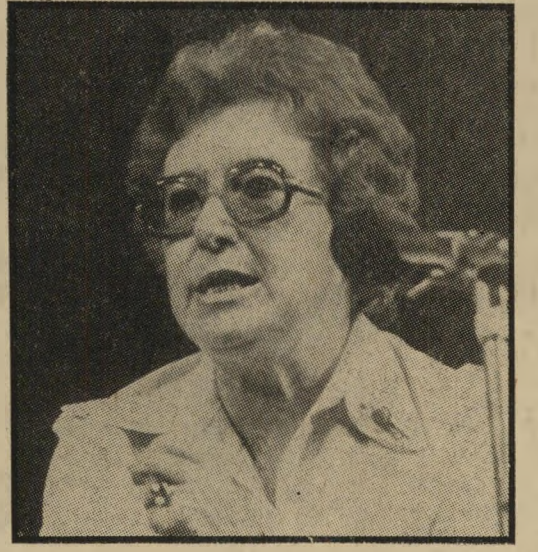
בנובמבר 1956 התחוללה סערה-תרבותית-תיאטרונית בארץ. התיאטרון הקאמרי שבאותן שנים היה עדיין פתוח במיקצת לרעיונות חדשים, לתחושות-הרחוב בטרם נדבק ביוקנה-התיאטרונית של הבימה, העלה ביום בהיר אחד מחזה מאת יורם מטמור בשם מחזה רגלי, שבו שיטח המחבר מלבטי דור תש"ח, ותיאר במושגים של היום את, "נפילתו בין הכיסאות".

תגובתה המחנכת של לאה פורת לא איחרה לבוא, והתפרסמה ביום 23 בנובמבר: "...אולם אין אנו מוכנים להתייחס כפוליטיקה לתכנים פנימיים שאולדים מאווירה זרה... יורם מטמור כתב שורה של רישומים-הווה, שמגמתם לתאר את הדור-הישראלי שהגיש לנו את המדינה, "על משג של כסף" אותו הדור, כך טוען המחזאי, לאחר שהשלים את מיכצטו ההיסטורי, לאחר שפגש את כובעי הכרם והחזיר את הפטו, ולאחר שלא נדרשו ממנו עוד הקרבה ומסירות, שקע - מי ביוון הקרייזרים והזעירי-כורגנות, מי ביוון האצולה והמרידות, ומי בריקנות תהומית, נכוכה או צינית. גיבורי האתמול מחפשים את המחר..."

העזתו של יורם מטמור לתאר את התנפצותו של האדם-העליון-הארצישראלי, לעבר צוקיהחונן מביאה את לאה פורת להזכיר בביקורתה את עמדותיו של עמיתה הסובייטי ז'דאנוב בדבריו על מעשה בקוף של הסופר וזש'צ'נקו: "...התיאור שהוא מתאר את האנשים הסובייטיים בחוקת כפלינים ומפילצות, מיני שוטים ופרימטיבים. אין וזש'צ'נקו מתעניין כלל בעמלם של האנשים הסובייטיים, במאמציהם וגיבורתם, בסגולותיהם התרבותיות החברתיות והמסורתיות. נישא זה חסר אצלו תמכיר, כעורר-בורגני ואישי-התפלצות כחר לו וזש'צ'נקו להפוך-ולהפוך דווקא בגילויים השפלים והפגשטיים..."

בביקורת שפרסמה ב-27 בינואר 1956 על מחזהו של משה פולטי מ"עיינה", שהעז להציג את תהליך הגיוון שהתחיל אז בתנועה-הקיבוצית. היא האשימה את המחזאי: "...כיצד אפשר לטעון בנשימה אחת, כלומר באותו מחזה עצמו, מחר - שזויותי הקיבוץ יושבים בחביקת-יריבים, ובנחת-רוח כיוון שהשלימו את השליחות, ומאודך שמעיניה ממלאה תפקידה שלילי בחברה הקיי בוצית הלכודה בחובותיה, המופנה כל כולה לעתיד..." דומה שכאן נפלה לאה פורת במלכודת-סאטירה, שטמן המחזאי שילגל על, "החברה הקיבוצית הלכודה בחובותיה..."

לאה פורת אינה מנסה להסתיר כלל את דרישותיה ממחזאים, "חיוביים", ואלה מצויים בביקורת מיום 30 במאי 1956 על המחזה מילחמת בני-אור מאת משה שמיר, וכך היא מגדירה את דרישותיה: "...היוצר רשאי לפרש את התקופה ואת הדמויות הפועלות בה, תוך כייגים מתקבלים על הדעת..." בנוסח זה כמו בא

קוסמסארת לאה פורת

ללמדנו כי מחבר מעיינה עבר את "הסייגים המתקבלים על הדעת..." והעז, לפרש את התקופה ואת הדמויות הפועלות בה" בדרכו האישית, הסארקסטית לעיתים, שנכונותה הסתברה 20 שנה מאוחר יותר. מחזה אחר, והפעם מתורגם, שהקורא הנבון יוכל לנחש את סיגנון ביקורתה של לאה פורת על פי שמו, היה גיבורי-העורף מאת לורן ואלה. ב-10 במאי 1956 היא כתבה כך: "...ואמנם אין בדעתי לכבד את ההצגה בכתיבה עליה, אפילו ככתיבה ביקורתית ביותר..." ובהמשך, היא כמו הגדירה את קני-המידה שעל-פיהם היא שוקלת את שיקוליה האמנותיים בתפקידה כיו"ר המועצה לתרבות ולאמנות: "...אין לעבור בשתיקה על בעיה אחת: תיאטרון, אהלי, ככל תיאטרון ישראל - אינו מוסר מיסחרי פטי. והו תיאטרון פועל-ישראלי - שהסתדרות ומספדות ציבור אחרים מגישים לו את תמיכתם. מוסדות ציבוריים אלה קונים להם בתמיכתם חלק באחריות על מהותו ותוכנו האמנותיים של ה" תיאטרון..."

הגדרתה על האופן שבו, קונים להם אלה חלק באחריות על מהותו ותוכנו האמנותיים של התיאטרון" מזכירים את הדברים אותם הטיח אנדריי ז'דאנוב לעבר המשרת הנודעת, אנה אתמובה. אלא בניגוד ללאה פורת לא הגדיר ז'דאנוב המשוכלל את הגדרותיו בחרי-הדרים, ובשר אותם בראש-החוצות ונימק את עצמו: "...סיפורתנו אינה מיפעל פרטי, שכונתו להפי

א. "יוצר רשאי לפרש את התקופה תוך סייגים המתקבלים על הדעת"

בזמן שילטונו של סטאלין בברית-המועצות הוזמן אמן לצייר דיוקנו של קומוניסט חשוב, אשר אבדו לו עין ימינו וזרוע ימינו במהפכה. השלים הצייר את החסר והוסיף לו יד ועין. הוא הואשם בפורמליזם, וחוסל. המשימה הוטלה על דיוקנאי שני. הלה ביקש להיות נאמן למציאות. הוא הואשם בנאטורליזם, וחוסל. הצייר השלישי שהוזמן הסתפק ציור הצד השמאלי בלבד של המנהיג, וזכה בפרס-סטאלין. שכן הריאליזם-הסוציאליסטי פירושו: להבליט את הצד הטוב, ולהתעלם מן הרע. הלצה זו הילכה אימים בברית-המועצות בתקופה של-אחר מילחמת-העולם השנייה.

האדם שהופקד ברוסיה על הגשמת הריאליזם הסוצי-יאליסטי היה הקומיסר אנדריי ז'דאנוב. מראשי המיפי-גנה הקומוניסטית. שמת באוגוסט 1948, ובמותו הוריש לחיים את ה"ז'דאנוביזם".

אלא שז'דאנוב לא מת. רוח-הרפאים שלו מהלכת אימה על התרבות-הישראלית מזה כמה שנים. בניגוד לסיגנונו התוקפני של אבי ה"ז'דאנוביזם, הרי שרוח-הרפאים שלו בישראל מהלכת בעדנה מלכותית. ידיה מכוסות בכפפות משי רך, תוך שהיא מספקת כלובי-זהב פתוחים למשוררים, לסופרים, לכתיביעת ולתיאטר-ראות בישראל.

שעה שקיבל יגאל אלון לידיו, לפני שנים, את משרת שר-החינוך, הוא מינה את הגב' לאה פורת ליו"ר המועצה לתרבות ולאמנות משרה שבה משמשת פורת עד עצם היום הזה. תוך שליטה על סכום של יותר מ-100,000,000 ל"י (מאה מיליון לירות ישראליות), שבאמצעותן היא מכווניה את כל הנעשה בחיי התרבות והאמנות של המדינה.*

באחת משיבות הנהלת התיאטרון הקאמרי השנה, הביעה לאה פורת את דיעותיה על תרבות, אמנות ותיאטרון ותפקידם בחברה. דיעותיה הדהימו כמה מאנשי התיאטרון, שהתנגדו בזמנו להצגת מלכת האמבטיה של תנ"ך לוי, ושהורידו לאחרונה את הצגת מושל יריחו של מונדי. לדין של לאה פורת מצויים כפרוטוקול אותה רישוב, כשהם חסויים מעינאי-בישא של הציבור הרחב. דיעותיה השמרניות-לאומיות-פרובינציאליות של הגב' פורת אינם סוד. ניתן למצוא אותם בנקל בכרכים המאיר בקים, במשנת החמישים המאוחרות, של משא מוסף למרחב לסיפורת ולאמנות, שם שימשה פורת כמבקרת התיאטרון.

דיעותיה של המבקרת, בוגרת האסכולה הריאליסטית סוציאליסטית של משא, מתנהלות על שני מישורים. בראשון היא מציגה דרישות "חיוביות" בפני היצירה המקורית, ובשני - היא כוה, מלגלת וקוטלת יצירות מודרניות שתרובגמו לעיברית.

* תמיכת המועצה לתרבות ולאמנות, בהנהלת לאה פורת, שתמכת בטכום בן תשע ספרות, תקציב המועצה שאינו פתוח לקהל הרחב, מתפרט כמיסמך-פנימי (לא לפריסום). חלק מאותו מיסמך הגיע לידי, והוא מעיד על מגמת הריכוזיות-התרבותית של המועצה הפונע בעצמאות-האמנותית בארץ. רציב רשימת כמה מהסובסידיות הניתנות למפעלי-תרבות: הבימה - 8,600,000 ל"י, הקאמרי - 3,118,000 ל"י, בימות - 650,000 ל"י, האחן - 350,000 ל"י, תיאטרון באר-ישבע - 350,000 ל"י, עינבל - 900,000 ל"י, בתי-שבע - 1,060,000 ל"י, בת-דוד - 440,000 ל"י, התיאטרון הפילי-הרמונית - 3,728,000 ל"י, האופרה הישראלית - 2,400,000 ל"י, האנסמבל הקאמרי - 1,797,000 ל"י, תזמורת חיפה - 1,000,000 ל"י, רינת - 1,000,000 ל"י, פעולות תרבות בתנועה הקיבוצית - 360,000 ל"י, תנועת המושבים - 250,000 ל"י, עידוד הסרט - 600,000 ל"י, קרן להשתתפות בניטעות לחו"ל - 693,500 ל"י, ההסתדרות - 4,500,000 ל"י, אגודת הסופרים - 105,000 ל"י, כתבי חיים הוז - 33,900 ל"י, פירוט זה מהווה חלק מתוך מענקי המועצה בשנת הכספים 1976/77. לגבי שנה זו, הסכומים צמודים למדד יוקר-החיים.